

Vi har ingen fri vilje, men vi er ikke skæbnebestemte af den grund

Sebastian Swane

Determinisme betyder, at tingene er forudbestemte, men ikke skæbnebestemte. Det vil sige at selvom universet ikke er tilfældigt, behøver det ikke være meningsbestemt og således styret, planlagt eller designet af en gud eller højere magt eller kraft. At være determineret lyder mere ubehageligt end at være betinget af årsager, men det betyder det samme, trods forskellige konnotationer. Determinisme er doktrinen om den universelle årsagsbetingelse, hvilket kun betyder, at alt har en årsag. Det siger ikke noget om årsagen er fysisk eller psykisk, mennesker eller Gud. Begivenhedernes årsager behøver ikke engang være bekendte eller bevidste, determinisme hævder kun, at selvom vi ikke engang kender grundene, så ligger der altid årsager bag begivenheder. Men hvis hver begivenhed har grunde (er determineret), hvordan er så menneskelig frihed mulig? Alt hvad der sker, er forårsaget af tidligere eksisterende grunde, og disse skyldes årsager, som igen lå før disse og så fremdeles uendeligt tilbage. *Men hvis hver begivenhed har en årsag, hvordan kan den så være fri?*

Mange tror f.eks. at hvis man er determineret, så behøver jeg jo ikke at gøre noget som helst, for det hele er jo bestemt på forhånd alligevel; dvs. man behøver ikke at smøre frokost i dag, for det er alligevel forudbestemt, om man skal have den eller ej, så nu vil man sætte mig ned og vente på den, og hvis det er bestemt, at man skal have den på forhånd, så får jeg den alligevel på en eller anden måde. Og således sultede han ihjel.

Dvs. mange tror at man kun er determineret i teorien, men så snart de bliver sultne, gælder teorien ikke længere. Men dette argument viser at man ikke har forstået doktrinen rigtigt, fordi det er da sandt, at ens handlinger er væsentlige forudsætninger for at ens mad f.eks. bliver smurt, men det teorien siger, er at enten du gør dette eller ej, er der årsager til det, hvad enten man ved det eller ej. Vores handlinger skyldes vores beslutninger og vilje, men vores beslutninger og vilje skyldes selv årsager.

Nogle vil så påstå at vores beslutninger kan være årsagen selv, og altså ikke forårsaget af noget som gik forud. Men hvad vil en selv-årsag sige? Kan noget være årsag til sig selv? Og i så fald hvad er så dets forhold til forudgående betingelser? Bare det at årsagen opstod i vores tanker viser, at den er betinget af en hjerne, hvis eksistens den er årsagsbestemt af for at kunne blive tænkt.

Hvis man teoretisk forestiller sig, at nøjagtige identiske årsager, helt ned på atomart plan gentaget i tid og rum, altid vil føre til samme begivenhed, så vil man kunne sige, at begivenheder er forudbestemte. I så fald har vi ingen fri vilje. Det ironiske er, at hvis identiske årsager ikke fører til samme begivenhed, råder der kaos, og vi har i så fald heller ingen fri vilje. Forklaringen er, at hvis tanken ikke opfører sig årsagsbetinget men kaotisk, hvordan skal vi så kunne vælge noget frit, når den alligevel ikke gør, som vores vilje ønsker det? Derudover skal man gøre sig klart, at vi i forvejen er genetisk programmerede og psykosocialt påvirkede, så fri vilje findes ikke.

Vi må gå ud fra, at virkeligheden er indrettet således, at vi altid kan finde en årsag til enhver hændelse, hvis vi søger længe nok, og selvom vi ikke kender årsagen, går vi ud fra, der er en. Imidlertid er der måske *en* undtagelse, nemlig kvantemekanikken, der synes, (idet vi aldrig kan vide, om der alligevel er en skjult årsag) at være styret af objektiv tilfældighed. Dvs. en tilfældighed som er fænomenerne iboende, der dog ofte af fysikerne alligevel kan forudsiges statistisk med en stor sandsynlighed. Spørgsmålet er så, om denne tilfældighed, har nogen indflydelse på vores liv? Man mener, at de for

evolutionsteoriens så vigtige mutationer, muligvis har en sammenhæng, og derud over måske også nogle af menneskets hjerneprocessor. Men som tidligere nævnt, giver det ikke næring til argumenter om fri vilje, idet man ikke er mere fri, fordi man er udsat for tilfældigheder, end hvis man er determineret.

Det er rart, at det *føles*, som om vi har et valg. Følelser er dog ikke anvendelige til at filosofere eller dømme rationelt med, f.eks. vil man vel nødtigt dømmes for mord på baggrund af, at folk føler, at man nok har gjort det. Det samme gælder fri vilje, selvom vi føler vi har den, vil det aldrig være et logisk argument. Hvis vi således ikke har nogen fri vilje, kan vi heller ikke synde, og begrebet syndsforladelse synes derfor meningsløst. Skal en forbryder så ikke længere i fængsel eller straffes, hvis han alligevel ikke kan gøre for sin kriminelle handling? Jo selvfølgelig; han er lige så forudbestemt til forhåbentlig at blive hjulpet til et bedre liv og til at holdes i varetægt til beskyttelse af samfundet. Men det er vel temmelig logisk, at der er årsager, som gør ham til kriminel og andre til lovlydige, da vi næppe almindeligvis er født hverken gode eller onde. Den kriminelles årsagsbaggrund er ofte et dårligt miljø og baggrund.

Evolutionen viser os, at det vi overordnet arver, er ikke selvet, karakteren eller temperamentet, men gener. Generne reproducerer sig selv, ikke os. Den biologisk Darwinistiske konklusion er, at vi (vores kroppe førte af vores hjerner) er instrumenter for vores gener. Vores gener har "udviklet en maskine", i hvilken de bliver transporterede i store og komplicerede kroppe indtil deres næste reproduktion, som igen vil blive ført videre til deres næste maskine, når den næste spermcelle møder det næste æg. Som Darwin udtrykte det: Hver og en af os er blot: "Smidevæk-overlevelses-maskinen" for vores gener.

Vi mennesker er engageret i at skabe mening i tingene og føler os ikke blot som maskiner for en anden overordnet mening. Men virkeligheden er, at et sæt af kemiske forbindelser, DNA, som ikke har nogen bevidsthed, styrer hele livet.

For rigtig at forstå tanken, så kan man forestille sig, at der var mulighed for, at man kunne blive nedfrosset og så blive vækket op igen 400 år senere, fordi man ønskede det, af en eller anden grund. Hvad ville man gøre? Man kunne blive nedfrossent i et kryogent-kammer (nedfrysningsskammer) i en fornem bygning, som kunne udnytte solens energi til at opretholde nedfrysningen konstant. Men hvad hvis bygningen bliver smadret pga. opførelsen af en ny jernbane, eller den falder sammen i et jordskælv eller bliver destrueret af en bombe? Den fikserede plante-idé er den, som evolutionen har brugt ved planter. Men det er måske bedre at foretrække et alternativ, som biologien også har brugt: dyre-planen. Det kryogene-kammer er nu bundet til en robot, som kan bevæge sig rundt. Sådan en robot, som bærer rundt på det kryogene-kammer, kan programmeres til at beskytte sig selv for farer og håndtere forandringer, som er uforudsigelige fra dag til dag (adaption). Dette er præcis relationen mellem vores gener og os selv. Vi mennesker er robotterne, som er programmerede af vores gener, så de kan overleve på vores bekostning.

Der er ingen fri vilje, selvom det *føles* sådan.

Sebastian Swane

